

MEDIA NATURAE

(Beszámoló egy nemzetközi oktatási programról)

Európai természeti örökségünk megismerése és megóvása

A Media Naturae a Leonardo-da-Vinci Unió program által finanszírozott kétéves projekt. Egy olyan nemzetközi egyetemi képzés melynek célja az ökológia, ökonómia és pedagógiai szempontok összehangolása a közép-európai természeti- és kultúrtájuk fenntartása kapcsán.

A képzés egyik fő célja, hogy a természetvédelem, ökológia és ökonómia integrálását elősegítse a legkülönbözőbb szakmai területekre, megtanítani a természetvédelemmel kapcsolatos problémamegoldás és projekttervezés technikáit, illetve a természet érdekeinek érvényesítését a saját munkakörben.

A projektkészítés során nemcsak a hazai, hanem a regionális és határon átlépő tervek kidolgozása, vezetése és reklámozása is a tananyag célja.

Ezen a nemzetközi tanfolyamon Ausztriából, Csehországból, Szlovákiából, Magyarországról és Olaszországból érkező tanárok és diákok vesznek részt. A fő szervező a bécsi Agrártudományi Egyetem, Vadbiológiai és Vadgazdálkodási Intézete, amely három közép-európai egyetemmel:

- Mendel Mező- és Erdőgazdasági Egyetem, Brno, Csehország; Erdőmérnöki Kar; Vadbiológiai és Vadgazdálkodási Intézet; Erdővédelmi Intézet,
- Műszaki Egyetem, Zólyom Szlovákia; Erdőmérnöki Kar; Erdővédelmi és Vadgazdálkodási Intézet,
- Nyugat-Magyarországi Egyetem, Sopron, Magyarország; Erdőmérnöki Kar; Környezettudományi Intézet; Erdővédelmi Intézet.

Illetve számos más intézménnyel áll kapcsolatban,

- Fertő-Hanság Nemzeti Park, Sarród, Magyarország,
- Nemzeti Parkok Hivatala, Bozen, Olaszország,
- Környezeti Nevelési Központ, Bishops Wood, Nagy Britannia,
- Bécs Város Erdő- és Mezőgazdasági Üzeme,
- Enviro OEG "Környezeti Kutató Csoport", Eisenstadt,
- Tiroli Természetvédelmi Szövetség, Innsbruck.

Az oktatók legnagyobb ezekből az intézetekből érkeznek.

Az első évfolyam (pilotjahrgang) kísérleti céllal 1998 decemberében indult és 2000 áprilisában végzett. A sikeres kezdet után jelenleg már a második kétéves tanfolyam (4 szemeszter) indult el.

A résztvevők

A tanfolyamra elsősorban olyanokat várnak, akik érdeklődnek:

- természetvédelmi, ökológiai és ökonómiai témájú projektek tervezése és kivitelezése,
- széleskörű nemzetközi képzés, amihez interdiszciplináris tananyag kapcsolódik, elméleti tudományos háttér-információkat és gyakorlatorientált példákkal,
- rövid, levelező, diplomát adó egyetemi képzés, ami képessé tesz nemzetközi és regionális munkavégzésre a természetvédelemben,
- az érdeklődésének és igényeinek megfelelő képzést gyakorlati szakemberek és vezető egyetemi munkatársak nyújtják,
- az alkalmazott ökológia kérdései és koncepciói, aminek segítségével új impulzusokat tudnak hozni munkahelyükre és munkájukba.

Ez az egyetemi képzés olyan személyek számára a leghasznosabb, akik már szakképzettséggel és gyakorlati tapasztalatokkal rendelkeznek, de olyanoknak is, akik szakmai munkájuk során a természetvédelem és ökológia szocioökonómiai kapcsolódásának kérdéseivel foglalkoznak, vagy a jövőben ilyenekkel szembesülhetnek. A megcélzott csoportok a következők:

- hatóságok, kamara (szakértők, közigazgatásban dolgozó jogászok stb.),
- természet- és környezetvédelem,
- mező- és erdőgazdaság beleértve a vadászatot és halászatot,
- oktatás, képzés és továbbképzés,
- szervezetek és egyesületek,

- turizmus és szabadidős gazdálkodás,
- médiák és hasonló csoportok,
- cégek, ügyvédi irodák,
- egészség és gyógyítás.

A jelenlegi csoportban 16-an (12 osztrák, 3 magyar és 1 szlovák) veszünk részt. Igen sokszínű a társaság, hiszen többségben a természetvédelem területéről vannak tanulók, de van közöttünk jogász, tűzoltó, újságíró és banki menedzser is.

Képzési célok

1. Az ok- és hatásösszefüggések felismerése

A közép-európai kultúr- és természetközeli tájak jobb megértésének, megismerésének érdekében átfogó kapcsolatba állítják az ok-okozati és hatásösszefüggéseket. Kiemelt szerepet kapnak itt a határ menti régiók.

2. Interdiszciplináris és gyakorlatorientált képzés

Ebben az interdiszciplináris, gyakorlatorientált képzésben a résztvevőket "A természetet átélni – megismertetni – megőrizni" vezérfogalmak segítségével olyan szakemberré képezik, akik képesek természetvédelmi célokat a saját szakmai illetve tevékenységi területükbe beépíteni, valamint nemzetközi projekteket kivitelezni.

3. Az ökológiai, ökonómiai és pedagógiai diszciplínák összefogása

A képzés fontos feladata – a közép-európai természetközeli és kultúrtájakra tekintettel – az ökológiai, ökonómiai és pedagógiai tárgyak összefüggésének ismertetése, tudatosítása, szakmai kompetencia elsajátíttatása az interdiszciplináris problémamegoldások céljából.

4. Az ökológiai és ökonómiai értékek figyelembe vétele

Bemutatják a táj ökológiai, ökonómiai és emocionális értékeit, különös tekintettel a kultúrtájak és védett területek faunájára és flórájára, azok terhelhetőségére és hasznosíthatóságukra is. Ennek során a természetvédelemhez kapcsolódó gyakorlati problémamegoldásokkal és kritikus kérdésekkel is találkozhatnak a résztvevők.

5. A területhasználati érdekek figyelembe vétele

A természetvédelemben figyelembe kell venni a terület tulajdonosainak és használóinak érdekeit. A gyakorlati természetvédelem döntései során tekintettel kell lenni az ökonómiai és szociális szempontokra. Ez a magatartás megjelenik a képzés során is, hogy elősegítse mások véleményének elfogadását, illetve a konfliktusokat csökkentse.

A képzés módszere

Az oktatás projektszerű, az előadások, és gyakorlatok jelentős része a terepen bonyolódik. A képzés mottójának megfelelően régió-specifikus esettanulmányok, gyakorlatorientált terepi oktatás segítségével valóságos helyszíneken történik. A képzés tulajdonképpen egyben egy határon átnyúló csoportmunka, ("team-teaching"), amiben a résztvevők közösen, konkrét feladatokat oldanak meg.

A képzés tekintettel van a résztvevők heterogén célcsoportjaira és a nyelvi akadályokra. A képzés nyelve alapvetően német, néhány tárgy angolul kerül előadásra. A tananyagok is többnyire német nyelvűek, csak néhány készült angol nyelven.

A tananyagok

A résztvevők számára különböző tananyagok állnak rendelkezésre:

- tankönyv,
- segédletek az egyes tárgyakhoz,
- CD Rom – cikkgyűjtemény,
- Internet.

Az oktatók és hallgatók részére az egyetemi képzés keretében elektronikus úton oktatási lehetőséget alakítanak ki (e-learning). A Media Naturae számára kialakított internetes kapcsolat, mint vitafórum és egyéb szolgáltatási lehetőség áll rendelkezésre.

Tartalom és terjedelem

A MEDIA NATURAE egyetemi képzés három modulból áll: ökológia és egyéb alapismeretek, ökónómia és pedagógia, valamint természetvédelem. A különböző tantárgyak előadásokat, terepgyakorlatokat és tanulmányutakat foglalnak magukban. Ezen kívül, a hallgatóknak internetes véleménycsereére is lehetőségük van. A tantárgyak a képzésben nyolc oktatási blokkban zajlanak, amik három szemeszterre terjednek ki, Ausztriában, Szlovákiában, Csehországban és Magyarországon.

Végzés és diploma

A képzés sikeres zárásának feltételei az alábbiak:

- az oktatási blokkokban legalább 70%-os való jelenlét,
- részvétel a projektmunkában,
- sikeres vizsga,
- aktív és kooperatív közreműködés a képzés alatt.

A végzetek nyilvános ünnepség keretében diplomát kapnak, ami az egyetemi okleveles nemzetközi és interdiszciplináris természetvédelemi tanácsadó cím viselésére jogosít föl. (www.boku.ac.at)

Költségek

A költségek a magyar résztvevők számára kedvezőnek tekinthetők. A szervezők támogatások megpályázásával segítik a nem osztrák tanulókat. Így nekünk magyar résztvevőknek, az utazást, szállást kell önállóan állnunk.

Az osztrák résztvevők számára a kurzus közel 3000 euróba kerül.

Tirol

Személy szerint az első, diplomát szerezhető évfolyamba tartozom. A képzés 2004. márciusában kezdődött, 9 modul tartalmaz, melyből már az ötödik résznél tartunk. Az első konzultációra (május 15–május 23.) Ausztriában Forchtensteinban (Burgenland, Rosalia) került sor. Itt elsősorban elméleti oktatásra került sor, ökológia, konfliktus menedzsment, természetvédelem, jog, vízi ökológia, vadgazdálkodás, botanika, genetika illetve az ökológiai mezőgazdaság témakörében.

A második alkalommal (június 26–július 4.), Magyarországon tartózkodtunk, ahol az elméleti oktatás mellett, egyre inkább a gyakorlati, terepi munka került előtérbe. A programban a Fertő-Hanság Nemzeti Park és a Kis-Balaton kiemelt helyen szerepelt, az egyik, mint a nemzetközi, határon átnyúló kapcsolatok, míg a Kis-Balaton természetvédelmi, rehabilitációs projekt példajaként jelent meg. Mindezek mellett, a tájökológia problémák, és megoldási lehetőségek, tájanalízis szerepelt a feldolgozandó témák között.

Harmadik alkalommal Tirolba utaztunk, (szeptember 4–szeptember 12.) ahol elsősorban a turizmus és természetvédelem közötti kapcsolatot elemeztük, de geomorfológiai alapismeretek, vadgazdálkodás is szerepelt a programok között.

Az első uticélunk az Innsbrucki botanikus kert volt, ahol az itt működő „zöld iskolával” ismerkedtünk meg, melynek kitűzött célja, hogy a lakosság, elsősorban a gyerekek, megismerjék az Alpok flóráját, faunáját, talajait játékos keretek között.

A gyerekeket elsősorban érzékszerveik segítségével próbálják meg megismertetni az őket körülvevő természettel, milyen egy növény levelének alakja, tapintása, a virág színe, illata. Különböző meséket, legendákat mesélnek el a gyerekeknek, keresztretjvényeket fejtenek meg, ahol a megkeresendő virágok nevét egy kis boszorkányrajz jelzi. Így a gyerekek a rajz után kutatva ismerkedhetnek meg a botanikus kert növényeivel.

Martinau (Lechtal) a boldogasszony papucsának (*Cypripedium calceolus* L.) legnagyobb ausztriai előfordulási területe.

Május közepétől, júniusig mintegy 6000 látogató érkezik a virágzás idején. Semmilyen korlátozás nincs a területen jelenleg, így a boldogasszony papucsának területi védelem indokoltá vált. Erre kerestük mi is a megoldást. Csoportokban kellett dolgoznunk és négy kérdésre kerestünk a választ:

- Miért kell Martinau területén védeni a boldogasszony papucsát?
- Milyen védelmi megoldások lehetségesek? Írjon konkrét javaslatokat a látogatószám csökkentésére.
- Mi a különbség szerintünk a Natur Park és Nemzeti Park között?
- Melyik természetvédelmi kategóriát tartanánk indokoltnak Lechtal területén?

Az én csoportomban hárman dolgoztunk (Anita-Ausztria; Matej-Szlovákia, Anita-Magyarország). Szerintünk mindenképpen védelmet érdemel ezen a területen a boldogasszony papucs, hiszen a Lechtal területén még viszonylag nagy egyedszámban fordul elő, miközben világvizonylatban csökken az elterjedése.

Véleményünk szerint alapvetően a látogatók számát kell csökkenteni, illetve egyéb látnivalókat is figyelmükbe kell ajánlani, hiszen jelenleg mindössze egy kis területre koncentrálódik a 6000 turista. A látogatók zöme busszal érkezik, itt tölt egy- két órát, majd jobb esetben a növény egy példánya nélkül távozik. Mindenképpen meg kell oldani, hogy csak gyalogosan, illetve a kijelölt kerékpárúton lehessen a területet megközelíteni (a buszok használják a kerékpárutat), míg az egyéb közlekedési eszközöket a területtől távolabb lehessen leparkolni. Szükségesnek tartjuk, hogy csak csoportosan, vezetővel lehessen a területet meglátogatni. Mindezek mellett ne az egész terület legyen látogatható, legyen egy kijelölve szigorúan védett terület, hogy a magterületet teljes védelem alatt tudjuk tartani.

Az egész Lech völgyét figyelembe véve, mi a Nemzeti Park létrehozását tartottuk optimális megoldásnak.

A Lech folyó Közép- Európa legtermészetközeli vadvízi folyója. A Lech folyón körülbelül 300 évvel ezelőtt kezdődtek meg a szabályozási munkálatok, gátépítések, a hordalékanyag visszatartására 50-60 évvel ezelőtt. Mindezekkel jelentősen átalakították a folyó korábban rendkívül dinamikus puszító, szállító és építő munkáját. Óriási mennyiségű hordalékot fogtak meg, aminek hiánya napjainkban már érződik a Duna alsóbb szakaszain is.

Mivel a Lech völgye Natura 2000 terület, a folyó rehabilitációja megkezdődött a LIFE program keretében. Ez a program 53 kisebb alprogramból áll. A program célja:

- a folyó életterének megtartása, és helyreállítása,
- a völgytalp további bevágódásának és a talajvízszint süllyedésének megállítása,
- árvízvédelem,
- veszélyeztetett fajok védelme,
- a természetvédelmi törekvések elősegítése a lakosság körében.

Mindezek érdekében megkezdődött a folyó medrének szélesítése, a hordalékot megfogó völgyzáró gátak fokozatos megnyitása, a mellékvízfolyások revitalizációja, fajvédelem, a látogatószám korlátozása, a lakosság tájékoztatása.

A programban résztvevők mindezek mellett fontosnak tartják, hogy az emberek megértsék, miért van mindezekre szükség, ezért egynapos programokat szerveznek, melyben a látogatók megismerkedhetnek magával a LIFE-programmal, a tervekkel és azok megvalósításával, sétálhatnak a Lech völgyében, ahol a vezetők, játékos programok segítségével megismerkednek a folyóval, az itt élő növényekkel, állatokkal, a folyó építő és romboló tevékenységével.

Számos turistaközpontot, turisztikai célpontot kerestünk fel a Lech völgyében, ahol interjúkat készítettünk, kérdőíveket töltöttünk ki a turizmus vezetőivel, az ott élő emberekkel, turistákkal. Mindezek illetve személyes benyomásaink, ismereteink alapján kellett összehasonlítani az egyes turisztikai célpontokat. A négy, csoportunk által kiválasztott terület: Lech / Gramais / Elbigenalp (Lechtal) / Vilsalpsee (Thannheimertal)

Mind a négy helyen a turizmusból élnek, de mindegyikre más a jellemző.

Lech am Alberg/Zürs: Ez az 1500 lakosú település teljes egészében a turizmusból él. A téli síszezonban 850.000 a vendégéjszakák száma, míg nyáron mindössze 150.000 vendégéjszaka a jellemző. A település egészét a turizmus formálja, elsősorban a felső tízezer igényeinek kiszolgálására rendezkedek be. Szubjektív véleményünk szerint a házak, hotelek túl nagyok és túlságosan közel fekszenek egymáshoz, a forgalom igen nagy a település nagyságához képest, bár pozitívumként lehet említeni, hogy két mélygarázs is található, amit ingyenesen lehet használni, illetve a nagyobb járművek (busz, teherautó, kamion) hétvégenként ki vannak tiltva a településről. Az infrastruktúra a turistákra épült ki, (sífelvonók, sípályák, lavinafogók stb.), melyek megtörik a tájképet.

Gramais mindösszesen 60 lakosával Ausztria legkisebb települése. Ez a terület nem a téli, hanem elsősorban a nyári és őszi időszakban fogadja a legtöbb turistát. Itt legjellemzőbb a hétvégi turizmus. Csupán egy szálláslehetőség van a faluban, illetve itt van étkezési lehetőség is. A lakosság csupán kis része tartja fenn magát a turizmusból és ők is csak mellékkeresetként, a fő gazdasági tevékenység az alpesi állattartás.

Lechtal turizmus csoport: Lech/Zürs gazdasági nyomása következtében a Lech völgyének 29 települése

tömörült ebbe a turisztikai társaságba. Ez körülbelül 5000 lakost foglal magába. A Lech völgyében a nyári és téli turizmus meglehetősen kiegyenlített, az 500.000 vendégéjszaka körülbelül fele-fele arányban oszlik meg. Itt nem a tömegturizmus a cél, a visszatérő vendégekre építenek, számukra az úgynevezett „hosszútávú turizmus” a célkitűzés, törzsvendégekkel, tervezett programokkal. Fontosnak tartják a táj esztétikai szépségének megőrzését, sok helyen a korábbi sípályák helyét beerdősítették, ami a lavinaveszély csökkentését is szolgálja.

Vilsalpsee Természetvédelmi Terület: Az Allgäu Alpokban található természetvédelmi terület 1957 óta áll védelem alatt. Itt elsősorban a hétvégi tömegturizmus uralkodik. Igen nagy a terület terhelése. (taposási erózió, síbottal történő gyaloglás, szemét stb.), ugyanakkor csupán egy kis tábla jelzi, a parkolóban hogy egy természetvédelmi területen vagyunk. Mindenképpen fontosnak tartjuk több információs tábla, figyelmeztető tábla (szemetelni tilos, ösvényt elhagyni tilos) és hulladékgyűjtő kihelyezését. Törekvések már történtek a látogató szám csökkentésére:

- személyautóval csak délelőtt 10 óráig lehet belépni,
- a buszok később is bemehetnek, de várakozni csak a területen kívül lehet,
- a természetvédelmi területen belül lovas fogatokkal lehet közlekedni.

Negyedik alkalommal Ausztriában, Magyarországon és Szlovákiában is jártunk. A Fertő-Hanság Nemzeti Park ausztriai területén, a kisebb tavak, pocsolyák élővilágát tanulmányoztuk. Méréseket végeztünk a vízminőség, mennyiség meghatározására, már ahol még volt víz. Jelenleg csupán 33 ilyen kisvízfelület létezik, a korábbi 150 helyett, pedig ezek nagyon fontos fészkelő és táplálkozó helyek.

A problémát, a nádvágás, talajvízszintcsökkenés, a szerves anyagtartalom növekedése (trágya,- növényvédőszer), halászat, vadászat jelenti.

Jelenleg a legfontosabb a vízszint normalizálása, és a nádas területek növelése.

Szlovákiában és Magyarországon a bőszi vízerőmű gazdasági, társadalmi, természetvédelmi és politikai álláspontjaival ismerkedtünk meg. Érdekes volt megfigyelni a különböző állampolgárságú résztvevők reakcióit, véleményüket. Az osztrák résztvevők, mindenképpen a természet érdekeit tartották a legfontosabbnak, szerintük másképp kellene energiát nyerni. Ők a szélerőműveket tartják a legoptimálisabb megoldásnak. A szlovák résztvevők, érthető okokból az energia fontosságát emelték ki, a társadalmi szükségletek kielégítését, persze a természet értékeinek megőrzése mellett. Ugyanakkor a magyarországi oldalon kicsit meglepődve figyelték, hogy milyen mértékű a vízszintcsökkenés.

A Media Naturae pontosan erre építi fel a képzést, hogy a különböző problémákat több szemszögből, több nézőpontból értelmezzük, minden lehetőséget vegyünk figyelembe, és közösen dolgozzuk ki a megoldásokat.

Forrás:

www.boku.ac.at.

Kiss Anita
Debreceni Egyetem
Tájvédelmi és Környezetföldrajzi Tanszék